It âldershûs yn'e bosk

door Rieke Engelmoer-van der Heide
(1910 – 1999)

Aflevering 6

In de vorige aflevering vertelde Rieke over allerlei klussen die geregeld in-en rondom it Aldershûske gebeurden. Zo werd iedere zaterdag het erf geveegd en de tuin geharkt. Het moest op de vele zondagse wandelaars een nette indruk achterlaten.

De lampen moesten ook allemaal gepoetst worden, de lepels en vorken werden op het boenstap met zand en zeep schoon gemaakt. Ook de pannen werden buiten schoongemaakt, want die waren zwart van het stoken. Het schoonmaken van de schoteltjes en theekopjes gebeurde in huis op de tafel. Mem moest dan eerst water koken en dat was zomaar niet aan de kook. Heit wou er dan maar thee van zetten, want **"ik moat fuort"**, zei er dan. Zo was een vrouw in die tijd altijd aan het werk, de hele dag en 's nachts er nog bij.
Zo ook met de was, dat moest buiten gebeuren, daar stond een stookpot. Mem was er de hele dag mee onder de pannen, het linnen op de bleek, dat moest een paar dagen bleken. Daarna moest het gespoeld worden, met blauwsel en de nodige stijfsel.
Strijken moest gebeuren met vuur in het strijkijzer, later kreeg ze strijkboutjes, want uit het vuurijzer kwam wel eens wat as en dan op sommige plaatsen waar het slecht uitkwam. Overhemden met een piqué front, die moesten stijf staan van de stijfsel. 's Avonds, als Heit weg was, zat ze altijd te naaien. Ze had aan Iede wel dagwerk, want die maakte alles stuk. Ze was zo handig met naaien en knippen, als ze een modelletje gezien had, dan tekende ze dat buiten na met een stokje en knipte het daar naar uit.

Er kwam bij ons in het bos **iikskylders** (eikenschillers), families uit Brabant en ook wel uit Drente. Ze waren 's nachts bij boer v.d. Meer in de schuur en ook wel bij Kiers, zo goed als ik me herinner. Ze kwamen met de kapwagen, de kleine baby's lagen in de kruiwagen als de moeder aan het werk was. Ze hadden net als hun moeder een geruit mutsje op en de vrouwen waren in de klederdracht van hun provincie.

Bij het eikenschillen staken de mannen inhammen in de wallen en daar stonden ze dan in om de bast van het hout te slaan. Ik denk dat het alleen eikenhout was, vandaar de naam eikenschillers.
Wij kregen ook een familie bij ons in de schuur, uit Uffelte in Drente. **Evert ten Oever** heette hij en het eten was aan hem niet verspild, hij was zo dik als een ton, maar hij was altijd blij.
Overdag aten ze warm in het bos, maar 's avonds brood bij ons. Mem kocht dat of bakte dat voor hen, dat weet ik niet meer, maar wel dat Evert dan een afgrijselijke honger had. Zijn vrouw sneed het brood tegen de borst aan en zo mooi recht!

Mem, Iede en ik zijn er geweest te logeren. Met de tram naar **Uffelte**, we waren de hele dag onderweg. Ze hadden witte houten vloeren en daar kwam wit zand overheen in mooie figuren, net als een vloerkleed. We hebben nog lang contact gehad, maar jammer genoeg verwaterde dat.

Er was altijd een heel grote houtverkoop, de bakkers hadden veel belangstelling voor de takken, daar moesten de ovens mee gestookt worden.
Er werden ook bezems en boenders van gemaakt. Daar zag men de mensen mee **suteljen**, daar kon men pannen mee schrobben, de bezems waren voor de stal. De boenders werden gemaakt van heide.

Ik speelde een keer bij v.d. Meer. **Aukje** was met haar Heit en Mem weg en ik wachtte er op dat ze thuiskwamen. Dat vond ik zo mooi, dat paard, de glazen wagen en de mensen die eruit kwamen. Aukje stapte uit en ik zei gemeend: **"O, wat bisto moai!"** Ze zag eens langs zichzelf en zei: "Ja en zo'n jurk krijg jij nooit!" Verschil moest er zijn, ondanks dat Aukje een lief meisje was.
Ik vloog naar huis, huilde en vertelde het aan Heit en Mem. Het begrootte mijn ouders en Mem zei: "Wat kunnen ze zo'n kind toch zeer doen." Dat begreep ik niet, maar Mem beloofde mij ook een mooie jurk. Ik kreeg een roze van wafeldoek, zo heette dat toen, met in het middel een zwarte fluwelen middelband. Ze naaide haar eigen kleren ook zelf en Heit zijn manchester pakken, haar handen deden zeer van die stijve stof.

Mem heeft niet lang in het zwart gelopen, ik weet niet hoe lang een rouwperiode duurde, maar op een keer had ze wat gekleurds aan, een lila blouse met een zwarte rok. Wat was dat mooi. Mem kreeg vaak kleren van de vrouw van de dokter en daar maakte ze dan van alles uit.

De **dokter** en zijn gezin kwamen wel eens bij ons eten, dan kregen we wild. Mem kon dat zo lekker klaar maken. Mevrouw nodigde ons dan ook weer uit, dan kregen we heel wat anders, ik vond het daar zo deftig, maar Heit zei dan: **Do moast hiel gewoan dwaan, dan is't altyd goed."**Dokter kwam zo nu en dan ook met de zuster bij ons op school voor de controle op luizen, wie **stappers** had, kreeg een brief mee. "Oh," dacht ik, "als dokter bij mij nu maar niks vindt, want dan mag ik misschien nooit meer bij hen thuis komen." Wat een kind zich al niet in het hoofd kan halen! Anne die naast me zat, had wel luizen. Ze kwam uit een heel arme huishouding, ze kregen vergeefs eten op school, we ruilden wel want zij vond mijn boterhammen zo lekker, eigengemaakt brood. Het broodtrommeltje op de rug … het bleef lekker vers. Ook kregen ze **klompen**, van die rare witte, onze daagse klompen waren ook wit, maar dan uitgesneden. Zondags hadden we mooi zwarte aan met wat goud erop. Anne had soms zo'n zure lucht bij haar, dan zei ik tegen Mem: "Anne ruikt naar ingeweckte boontjes." Dan zei zij; "Dat komt omdat Anne's Mem geen kleren genoeg heeft en er zullen wel eens één of twee naast haar liggen, die nog op bed plassen. Maar dat mag je niet tegen haar zeggen hoor! Maar daarom ruikt ze zo zuur."

Rieke Engelmoer op 73-jarige leeftijd in 1983

We hadden op school luizencontrole. We kwamen 's middags uit en Piet stond met een brief te zwaaien. Het was een open brief en hij had al lang gekeken wat er in stond. Ik vroeg timide: "Is het een luizenbrief?" **"Ja wis,"** zei hij, **"en ik sil it wol efkes foarlêze:** Piet en Iede hebben een schoon hoofd, maar Zus heeft luizen!"
Daar begon het concert, razen en huilen, het hele pad langs. Iede en ik konden nog niet lezen en kregen ook niet de gelegenheid om de brief te zien, die stopte hij onder zijn bloesje. Mem hoorde mij al in de verte aankomen en zei: **"Wat is der bard?"** Ik kreeg koud water en vertelde toen wat Piet had voor gelezen. Mem geloofde dat niet, want: "Ik zie je elke avond na!" "Maar ja," zei ze, "het kan." Ze bekeek de brief en zei: "Dit is geen luizenbrief, maar Heit moet deze week op een vergadering in het dorp komen." Wat was ik blij, maar Piet niet toen hij later weer tevoorschijn kwam. Die kreeg er goed van langs en moest voor straf heel vroeg op bed. Iede en ik vonden dat prachtig, want wij mochten nog naar buiten en hij lag raar op bed te kijken.
Piet was een lange magere jongen en Iede was een forse. Als Piet hem plaagde, vloog Iede achter hem aan, maar Piet zat dan al lang in een boom en Iede kon nooit zó klimmen als Piet.

Ik kom nog even terug op de behandeling tegen luizen: petroleum op het hoofd, 's nachts een doek om het kopje en dan moesten de "stappers" dood zijn. Maar de neten bleven zitten, die moest men er één voor één uittrekken. Haarwassen was er meestentijds niet bij en dan stonk het net als Bouke Boelens zijn petroleumkarretje.
Er kwam luizenwater in de handel. Een aardige reclame in de **Hepkema-courant**: een Mem, een kam in de ene hand, in de andere een flesje met luizenwater. Voor haar stond een jongetje, beiden met een prachtige wipneus. Terwijl Mem het flesje boven zijn hoofd leegt, roept ze: "Daar gaan ze Jan!" Ze kijken omhoog en dan ziet men de luizen alle kanten uitvliegen.

Nu schiet me nog een advertentie te binnen, ook in de Hepkema; "Lotusmargarine met **chocoladereep**." Men ziet een jongen en meisje met een doosje uit een winkel komen. Ze halen voorzichtig het reepje eruit, het is haast zo dun als krantenpapier. In de stromende regen eten ze het lekker op. En dan roepen ze allebei: "Dat is een bui waard!" Met een paar glunderende kopjes.

Wij zeurden ook om zo'n pakje margarine maar Mem zei: **"Haaie Loopstra hat it noch net."** Daar kocht Mem haast alles van. Hij kwam met een platte kruiwagen met een tafellade erop, helemaal uit Duurswoude. Zijn moeder was een jonge weduwe, dus kochten we bij Haaie.
Haaie was een fatsoenlijke jongen, hij riep bij de deur: **"Folk!"** Mem zei dan; "Kom maar binnen Haaie." Hij tilde zijn tafellade van de kruiwagen en kwam met de spullen in de keuken. Hij nam zijn petje af en zei dan: "Dag v.d. Heide, vrouw v.d. Heide, Piet, Iede en Zus." Was er toevallig iemand bij ons dan zei Haaie: "en die andere ken ik niet." We vroegen wel eens aan Mem of ze ook eens wou zeggen van: "Nee Haaie, ik heb nog havermout,"of anders wat. Want dan werd hij vuurrood om zijn hoofd. Hij rekende erop dat Mem de hele tafella leeg zou kopen. Was dat niet het geval, dan zei hij eerst niets en dan kwam er alleen: "Ah!"
Haaie kwam later op de fiets met een korf voorop, maar hij heeft lang met de kruiwagen gelopen. De zaak is later uitgebreid en bestaat nog (*Op het moment dat Rieke dit verhaal schreef.* ***Red.***)

(wordt vervolgt)